

Utrikesutskottets utlåtande 2023/24:UU5

Kommissionens arbetsprogram 2024

Sammanfattning

I utlåtandet redovisas granskningen av kommissionens arbetsprogram för 2024. Utskottet föreslår att riksdagen lägger utlåtandet till handlingarna.

Utrikesutskottet välkomnar att kommissionen är tydlig med att EU inte vacklar i solidariteten med Ukraina och att arbetsprogrammet tar upp åtgärder för att öka trycket på Ryssland genom bl.a. sanktioner, rättsligt ansvarsutkrävande och krav på ekonomisk gottgörelse.

Utskottet framhåller att EU:s utvidgning är en geostrategisk investering för fred, säkerhet, stabilitet och välbefinnande i Europa. Utskottet understryker att EU ska bistå kandidatländerna i deras reformarbete, att utvidgningsprocessen ska vara meritbaserad och att EU:s grundläggande värden är hörnstenar för framtida EU-medlemskap. Utskottet anser att EU bör öppna anslutningsförhandlingar med Ukraina och Moldavien, i enlighet med vad kommissionen rekommenderat.

När det gäller EU:s egna förberedelser för en utvidgning ser utskottet inte något behov av reformer som kräver ändringar av EU:s fördrag. Utskottet förutsätter att den svenska budgetrestriktiva linjen ligger fast i diskussionen om utvidgningens budgetkonsekvenser och att nästa fleråriga budgetram ska innebära ytterligare moderniseringar av EU-budgeten. Utskottet understryker även att konkurrenskraft och tillväxt är en förutsättning för en lyckad utvidgning, och att det därför är välkommet att kommissionen ger arbetet med regelförenkling en framträdande plats i arbetsprogrammet.

Försvarsutskottet välkomnar i ett yttrande om arbetsprogrammet satsningar på försvarsindustrin för att öka produktionskapaciteten, särskilt i fråga om ammunition av olika slag, så att medlemsstaterna kan fylla på sina lager efter det militära stödet till Ukraina.

Miljö- och jordbruksutskottet framför i ett yttrande om arbetsprogrammet att kommissionen bör lägga fram tidigare utlovade förslag om skärpt djurskydd, ursprungsmärkning av kött som serveras på restauranger och hanteringen av kemikaliers kombinationseffekter.

I utlåtandet finns tre reservationer (SD, V, MP).

Granskade dokument

Kommissionens arbetsprogram 2024 – Nå resultat i dag, stå redo i morgon
(COM(2023) 638).

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	4
Redogörelse för ärendet	5
Ärendet och dess beredning	5
Bakgrund	6
Arbetsprogrammets huvudsakliga innehåll	10
Utskottets granskning	11
Kommissionens arbetsprogram 2024	11
Reservationer	28
1. Kommissionens arbetsprogram 2024 – motiveringen (SD)	28
2. Kommissionens arbetsprogram 2024 – motiveringen (V)	28
3. Kommissionens arbetsprogram 2024 – motiveringen (MP)	29
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över granskade dokument	30
<i>Bilaga 2</i>	
Förteckning över granskningsutlåtanden	31
<i>Bilaga 3</i>	
Försvarsutskottets yttrande 2023/24:FöU1y	32
<i>Bilaga 4</i>	
Miljö- och jordbruksutskottets yttrande 2023/24:MJU3y	36

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Kommissionens arbetsprogram 2024

Riksdagen lägger utlåtandet 2023/24:UU5 till handlingarna.

Reservation 1 (SD) – motiveringen

Reservation 2 (V) – motiveringen

Reservation 3 (MP) – motiveringen

Stockholm den 30 november 2023

På utrikesutskottets vägnar

Aron Emilsson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Aron Emilsson (SD), Morgan Johansson (S), Magdalena Thuresson (M), Olle Thorell (S), Linnéa Wickman (S), Joar Forssell (L), Håkan Svenneling (V), Magnus Berntsson (KD), Kerstin Lundgren (C), John E Weinerhall (M), Jacob Risberg (MP), Stefan Olsson (M), Katarina Tolgfors (M), Rasmus Giertz (SD), Adnan Dibrani (S) och Hans Wallmark (M).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

Den 17 oktober 2023 antog kommissionen meddelandet Kommissionens arbetsprogram 2024 – Nå resultat i dag, stå redo i morgon (COM(2023) 638). Meddelandet i engelsk språkversion lämnades till riksdagen samma dag genom ett brev till talmannen från kommissionens verkställande vice ordförande Maroš Šefčovič. Efter samråd med partigruppernas ledare bestämde talmannen den 25 oktober 2023 att välja ut meddelandet för granskning. Den svenska språkversionen av meddelandet lämnades till riksdagen den 3 november 2023. Kammaren hänvisade med stöd av 9 kap. 20 § riksdagsordningen meddelandet till utrikesutskottet för granskning den 8 november 2023. Granskningen ska enligt 10 kap. 3 § riksdagsordningen redovisas i ett utlåtande till kammaren.

Utrikesutskottet beslutade vid sammanträdet den 5 oktober 2023 att ge övriga utskott tillfälle att yttra sig över arbetsprogrammet i de delar som rör respektive utskotts beredningsområde. Försvarsutskottet och miljö- och jordbruksutskottet har lämnat yttranden. Dessa finns i bilagor till detta utlåtande.

Den 14 november 2023 genomförde utskottet ett offentligt sammanträde där den svenska kommissionären Ylva Johansson redogjorde för arbetsprogrammet och svarade på ledamöternas frågor. Till sammanträdet var övriga utskott och EU-nämnden inbjudna att delta.

Den 21 november 2023 lämnade regeringen en faktapromemoria om arbetsprogrammet till riksdagen (fakta-PM 2023/24:FPM18). En reviderad version av faktapromemorian lämnades in den 28 november 2023.

Utskottet får regelbundet föredragningar av företrädare för Utrikesdepartementet inför utrikesrådets möten. Regeringsföreträdare föredrar också på utskottets begäran särskilda frågor som är aktuella i EU-arbetet. Utskottet redovisade det senaste årets föredragningar i betänkande 2022/23:UU10. Efter justeringen av det betänkandet i juni 2023 fick utskottet den 28 september 2023 information av generaldirektör Anders Ahnlid, Kommerskollegium, om arbetet med att ta frysta och immobiliserade ryska tillgångar i anspråk för att återuppbygga Ukraina. Vid sammanträdet den 14 september 2023 informerade EU-minister Jessika Rosvall utskottet om genomförandet av det svenska rådsordförandeskapet och om ett förslag till ändring av den förordning som reglerar EU:s officiella språk. EU-ministern informerade utskottet även den 7 november 2023 om rådets diskussioner om EU:s framtid. Vid sammanträdet den 23 november 2023 informerade statssekreterare Diana Janse utskottet om Ukrainafaciliteten och Sveriges bistånd till Ukraina. Vid sammanträdet informerade även kabinetssekreterare Jan Knutsson om EU:s utvidgning.

Den 15 juni 2023 genomförde utskottet en överläggning med utrikesminister Tobias Billström om den svenska regeringens arbete med terroristlistning i EU (prot. 2022/23:48).

Utskottets ledamöter deltar regelbundet i det interparlamentariska samarbetet inom EU mellan de nationella parlamenten och med Europaparlamentet. Under hösten 2023 har det bl.a. gällt den återkommande interparlamentariska konferensen om EU:s utrikes-, säkerhets- och försvarspolitik som genomfördes i Madrid den 1–2 oktober. Ledamöter från utskottet deltog också i en konferens i Moldavien om landets EU-anslutning den 3–5 november 2023.

Den 9–10 oktober 2023 genomförde utskottet en resa till Bryssel för att i möten med företrädare för EU:s institutioner fördjupa kunskaperna om utvecklingspolitiken på EU-nivå och om vissa frågor av betydelse för EU:s långsiktiga utveckling. Under resan träffade utskottet även företrädare för Nato i syfte att få en ökad förståelse för vad ett svenskt medlemskap i Nato kommer att innebära.

Bakgrund

Årlig programplanering

EU:s årliga programplanering styrs av det interinstitutionella avtalet om bättre lagstiftning (EUT 2016/L 123/1). Processen är enligt avtalet uppdelad i två faser. Den första utgörs av kommissionens arbetsprogram och den andra av den interinstitutionella programplaneringen, som genomförs gemensamt av Europaparlamentet, rådet och kommissionen.

I den första fasen ska kommissionen ha tidiga bilaterala diskussioner med Europaparlamentet och rådet om initiativ för det kommande året. Kommissionen drar sina slutsatser av dessa diskussioner i den skriftliga avsiktsförklaring som lämnas till de båda andra institutionerna i samband med kommissionsordförandens tal inför Europaparlamentet om tillståndet i unionen, vilket i år gjordes den 13 september. Inför detta offentliggjorde kommissionen även sin årsrapport om strategisk framsyn som ett underlag i beredningen av det årliga arbetsprogrammet och för formuleringen av prioriteringar på längre sikt. Den strategiska framsynsrapporten 2023 antogs den 6 juli.

På grundval av avsiktsförklaringen ska sedan ytterligare diskussioner föras mellan institutionerna innan kommissionen antar sitt arbetsprogram. I årets process behandlade allmänna rådet avsiktsförklaringen vid mötet den 19 september med utgångspunkt i ett antal frågor från rådsordförandeskapet (rådets dokument 12654/23). Diskussionen i rådet sammanfattas av rådsordförandeskapet i ett brev till kommissionens ordförande som ett underlag för den fortsatta programplaneringen fram till antagandet av kommissionens arbetsprogram.

Den andra fasen i programplaneringen tar vid efter att kommissionen har antagit sitt arbetsprogram i oktober. Det antagna arbetsprogrammet ligger då

till grund för ytterligare diskussioner mellan institutionerna. Dessa diskussioner syftar till en gemensam förklaring om den årliga interinstitutionella programplaneringen. Den gemensamma förklaringen ska fastställa de allmänna målen och prioriteringarna för det kommande året och identifiera ärenden av stor politisk betydelse som bör prioriteras i lagstiftningsprocessen. Allmänna rådet diskuterade kommissionens arbetsprogram vid sitt möte den 15 november 2023 (rådets dokument 14470/23). Programplaneringen i år avslutas emellertid inte med en gemensam förklaring, eftersom val till Europaparlamentet hålls i juni 2024 och en ny kommission ska utses därefter under hösten. Lagstiftningsprioriteringarna för både 2023 och 2024 fastställdes i stället i en gemensam förklaring som undertecknades av de tre institutionerna den 15 december 2022 (EUT 2022/C 491/1).

Tidigare har gemensamma förklaringar om lagstiftningsprioriteringar antagits för 2017, 2018–2019, 2021 och 2022 (EUT 2016/C 484/02, EUT 2018/C 12/11, EUT 2021/C 18 I/01 respektive EUT 2021/C 514 I/01). Arbetet med en gemensam förklaring i programplaneringen för 2020 avbröts eftersom förutsättningarna förändrades i och med covid-19-pandemins utbrott.

De tre institutionsgemensamma förklaringarna om lagstiftningsprioriteringar för 2021, 2022 och 2023–2024, dvs. under den innevarande institutionella mandatperioden, är disponerade på likartat sätt i tre delar.

1. Inledningsvis görs en situationsbeskrivning och en redovisning av övergripande strategiska prioriteringar.
2. Därefter följer en beskrivning av prioriterade åtgärder inom de sex politiska målen som följer av kommissionsordförandens politiska riktlinjer (se nedan om den fleråriga programplaneringen) och kommissionens arbetsprogram. Bland åtgärderna anges utan närmare precisering de centrala lagstiftningsförslag inom det ordinarie lagstiftningsförfarandet som de tre institutionerna kommer att anstränga sig för att nå så stora framsteg som möjligt med inom den gemensamma förklaringens tidsram.
3. Avslutningsvis förnyas ett antal åtaganden i frågor av grundläggande och horisontell art.

Förklaringen för 2021 är två sidor lång. De två följande förklaringarna har ökat i omfång med cirka en halv sida var från den föregående. Det tilltagande omfånget följer ett mönster från de två förklaringarna under den föregående kommissionens mandatperiod (för 2017 respektive 2018–2019) som rörde sig från knappt en och en halv sida till drygt en och en halv sida.

Flerårig programplanering

I det interinstitutionella avtalet om bättre lagstiftning finns även en kompletterande process för flerårig programplanering. I denna process ska de tre institutionerna vid utnämningen av en ny kommission utbyta synpunkter om de viktigaste politiska målen och prioriteringarna för den nya mandatperioden

i syfte att underlätta en mer långsiktig planering. Processen mynnar ut i gemensamma slutsatser från de tre institutionerna.

Förfarandet för den fleråriga programplaneringen genomfördes för första gången hösten 2020 och gemensamma slutsatser om de politiska målen och prioriteringarna för 2020–2024 undertecknades den 10 december 2020 (EUT 2021/C 18 I/02). Slutsatserna anger en agenda för återhämtning efter covid-19-pandemin där möjligheterna med klimatomställningen och den digitala omvandlingen tas till vara och Europas öppna strategiska oberoende stärks. Bland prioriteringarna nämns att satsa på forskning och innovationskapacitet för att påskynda samhällsomställningen, att visa globalt ledarskap i klimatarbetet, att utveckla egna digitala lösningar, att fördjupa den inre marknaden, att försvara grundläggande värden och att stärka EU:s roll som global aktör genom samarbete och främjande av den regelbaserade multilaterala världsoordningen.

Den interinstitutionella fleråriga programplaneringen utgår från den strategiska agenda för 2019–2024 som Europeiska rådet antog den 20 juni 2019 som vägledning för institutionernas arbete under femårsperioden. Den strategiska agendan är uppbyggd runt fyra huvudprioriteringar:

- Skydda medborgarna och friheterna.
- Utveckla en stark och kraftfull ekonomisk bas.
- Bygga ett klimatneutralt, grönt, rättvist och socialt Europa.
- Främja Europas intressen och värden i ett globalt sammanhang.

Genomförandet av den strategiska agendan står i fokus för de 18-månadersprogram som rådets ordförandeskapstrio utarbetar och lägger fram för godkännande av allmänna rådet. Det gemensamma 18-månadersprogrammet ligger sedan till grund för respektive ordförandeskapslands 6-månadersprogram. Det innevarande 18-månadersprogrammet för perioden den 1 juli 2023–31 december 2024 har utarbetats av den spanska, belgiska och ungerska ordförandeskapstrion och godkändes av allmänna rådet den 27 juni 2023 (rådets dokument 10597/23).

En annan utgångspunkt för den interinstitutionella fleråriga programplaneringen är de politiska riktlinjer för den kommande mandatperioden som kommissionens ordförande utarbetade med hänsyn till den strategiska agendan och förankrade i Europaparlamentet i samband med sin nominering. Kommissionsordförandens politiska riktlinjer är grupperade under följande sex huvudrubriker:

- En europeisk grön giv
- En ekonomi för människor
- Ett Europa rustat för den digitala tidsåldern
- Främjande av den europeiska livsstilen
- Ett starkare Europa i världen
- En ny satsning på demokrati i Europa.

Genomförandet av kommissionsordförandens politiska riktlinjer ligger till grund för kommissionens årliga arbetsprogram.

Strategiska agendan 2024–2029

Beredningen av den strategiska agendan för den kommande institutionella mandatperioden 2024–2029 inleddes genom ett brev till medlemsstaternas stats- och regeringschefer från Europeiska rådets ordförande den 23 juni 2023. I brevet förutser ordföranden att Europeiska rådet behöver ge unionen vägledning och sätta politiska prioriteringar inom följande fyra områden:

- den ekonomiska och sociala basen, vilket avser de gröna och digitala omställningarna, konkurrenskraft, innovation och hälsa
- utmaningar på energiområdet
- unionens säkerhet och försvarsförmåga
- engagemanget med omvärlden.

I brevet framhålls även behovet av att förstärka den gemensamma migrationspolitiken.

Som utgångspunkt för arbetet med den strategiska agendan anger ordföranden att Europeiska rådet för det första behöver säkerställa att unionen i ljuset av den snabba teknologiska utvecklingen förblir kapabel att främja och skydda unionens grundläggande värden inom och utanför de egna gränserna. För det andra konstaterar ordföranden att den nya geopolitiska verkligheten åter har aktualiserat frågan om unionens utvidgning och att det kräver att Europeiska rådet börjar analysera vad en utvidgning innebär för EU:s politiska inriktning, finansiering och beslutsfattande.

Vid ett informellt möte i Granada den 6 oktober 2023 inledde Europeiska rådets medlemmar sina diskussioner om prioriteringar och åtgärder för den kommande mandatperioden. I den s.k. Granadaförklaringen från mötet åtar sig ledarna att förstärka försvarsberedskapen i enlighet med den strategiska kompassen, förbättra unionens resiliens och långsiktiga konkurrenskraft, fördjupa den inre marknaden, minska unionens omvärldsberoende på energiområdet och inom andra strategiska sektorer, investera i utbildning och forskning samt intensifiera det globala samarbetet för att försvara och förstärka den regelbaserade världsförordningen med FN som kärna (rådets pressmeddelande 706/23).

I Granadaförklaringen framhålls även unionens utvidgning som en geostrategisk investering för fred, säkerhet, stabilitet och välstånd. Det bekräftas att takten i kandidatländernas reformarbete avgör takten i anslutningsprocessen och att EU samtidigt behöver reformeras för att ta emot nya medlemsstater.

Som uppföljning till Granadamötet bjöd Europeiska rådets ordförande i ett brev den 7 november 2023 in stats- och regeringscheferna till en serie middagsdiskussioner om den strategiska agendan under november 2023. I inbjudan anges ett antal nyckelfrågor för fördjupad diskussion. Dessa gäller

behovet av att se över politikens innehåll och verktyg, budgetens finansiering och effektivitet samt förmågan att fatta beslut.

Ett beslut om den strategiska agendan för nästa femårsperiod kan väntas vid Europeiska rådets möte i juni 2024.

Arbetsprogrammets huvudsakliga innehåll

I sitt årliga arbetsprogram anger kommissionen sina politiska prioriteringar för det kommande året och de viktigare initiativ till ny lagstiftning och andra åtgärder som den avser att lägga fram. Arbetsprogrammet för 2024 är den sittande kommissionens sista och räckvidden är begränsad till valen till Europaparlamentet den 6–9 juni och utgången av kommissionens mandat den 31 oktober 2024.

Högsta prioritet för återstoden av mandatperioden är att se till att framlagda förslag antas och att antagen lagstiftning genomförs. Kommissionen lägger också stor vikt vid arbetet med att begränsa de rapporteringsskyldigheter som finns i EU-lagstiftningen, som ett led i att främja EU:s konkurrenskraft genom att minska lagstiftningens administrativa bördor. För att ge utrymme för de prioriterade uppgifterna kommer kommissionen enbart att lägga fram ett fåtal nya initiativ.

I arbetsprogrammets bilaga 1 beskrivs nya initiativ som kommissionen ska ta under första hälften av det kommande året. I bilaga 2 beskrivs viktigare åtgärder för att begränsa rapporteringsskyldigheterna och initiativ inom Refit-programmet för utvärdering av lagstiftningens ändamålsenlighet och resultat. I bilaga 3 förtecknas liggande förslag som ännu inte antagits och i bilaga 4 anges liggande förslag som kommissionen avser att dra tillbaka.

Utskottets granskning

Kommissionens arbetsprogram 2024

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen lägger utlåtandet 2023/24:UU5 till handlingarna.

Jämför motivreservation 1 (SD), 2 (V) och 3 (MP).

Arbetsprogrammet

Kommissionens arbetsprogram för 2024 är den sittande kommissionens femte och sista arbetsprogram (det sjätte om man räknar justeringen av arbetsprogrammet för pandemiåret 2020). Även om kommissionen framhåller att den kommer att arbeta för att lösa gemensamma utmaningar till den sista dagen av sitt mandat, dvs. den 31 oktober nästa år, begränsas utrymmet för nya initiativ i praktiken av att val till Europaparlamentet hålls den 6–9 juni 2024. De nya initiativen i arbetsprogrammet är därför tidssatta till årets första och andra kvartal.

I inledningen av arbetsprogrammet konstaterar kommissionen att världen i dag i flera avseenden är en annan än för fem år sedan när kommissionen tillträdde. Kommissionen påminner om de oförutsedda utmaningar som EU ställts inför under den gångna femårsperioden och att dessa hanterats genom ett enigt och målmedvetet genomförande av det program för bl.a. grön och digital omställning som kommissionen formulerade vid sitt tillträde 2019.

Högsta prioritet för kommissionen under återstoden av mandatperioden är att bistå Europaparlamentet och rådet i förhandlingarna om de förslag som kommissionen lagt fram och som ännu inte är antagna. I arbetsprogrammets bilaga 3 förtecknas 169 lagstiftningsärenden som är föremål för förhandlingar. Av dessa är 14 ärenden som inletts under tidigare mandatperioder. Det äldsta ärendet inleddes 2008 och gäller likabehandling av personer oavsett religion eller övertygelse, funktionsnedsättning, ålder eller sexuell läggning.

För att inte mer än nödvändigt dra uppmärksamhet från förhandlingarna om liggande förslag kommer kommissionen enbart att lägga fram ett fåtal nya initiativ som behövs för att fullgöra vad den åtagit sig och för att svara mot nya utmaningar. Samtidigt framhåller kommissionen vikten av att genomföra den lagstiftning som är antagen, inte minst inom ramen för den gröna given och programmet för den digitala omställningen. Även genomförandet av medlemsstaternas planer för återhämtning och resiliens inom ramen för EU:s återhämtningsfond framhålls.

Inledningsvis påminns även om det stöd som EU har gett och fortsätter att ge till Ukraina. Kommissionen försäkrar att unionens solidaritet med Ukraina i motståndet mot Rysslands invasion är orubbad. I anslutning till detta anser kommissionen att EU för att långsiktigt säkra fred och stabilitet i Europa måste

förbereda sig för att ta in nya medlemsstater. För detta ska kommissionen ge kandidatländerna stöd i reformarbetet och allteftersom de gör tillräckliga framsteg inkludera dem i den årliga granskningen av rättsstatssituationen i EU. Kommissionen ska också presentera ett meddelande om EU:s interna institutionella förberedelser för att välkomna nya medlemsstater och om hur en utvidgning kommer att påverka olika politikområden.

Vidare försäkrar kommissionen i inledningen av arbetsprogrammet att de globala utvecklingsmålen i Agenda 2030 fortsätter att stå i centrum för all politik och att unionen ska fortsätta att bygga partnerskap med andra länder och regioner, i synnerhet i Afrika, för att hantera globala utmaningar och stärka det multilaterala och regelbaserade internationella samarbetet.

Bättre lagstiftning och genomförande och efterlevnad av EU-rätten

Kommissionens ambition att minska företagens administrativa bördor för att stärka unionens långsiktiga konkurrenskraft ges en framträdande plats i arbetsprogrammet. Det gäller särskilt genomförandet av kommissionens mål att begränsa och förenkla rapporteringskraven i EU-lagstiftningen med 25 procent, utan att undergräva de sociala, miljömässiga och ekonomiska mål som rapporteringen är avsedd att stödja. Bland kommissionens förslag finns åtgärder för att slå samman överlappande rapporteringskrav, begränsa antalet företag som omfattas av kraven och öka digitaliseringen i rapporteringen. Kommissionen vill också ge företagen mer tid att anpassa sig till nya rapporteringskrav och underlätta för tillsynsmyndigheterna på finansmarknadsområdet att dela inrapporterade uppgifter med varandra.

I bilaga 2 till arbetsprogrammet beskriver kommissionen de mer betydelsefulla åtgärder för att begränsa rapporteringsskyldigheterna som den har vidtagit från mars 2023, när 25-procentmålet formulerades i meddelandet om EU:s långsiktiga konkurrenskraft, fram tills arbetsprogrammet antogs. Sammanlagt handlar det om 28 förslag till ändringar av lagstiftningsakter, tolv ändringar i kommissionens delegerade akter och genomförandeakter samt ett meddelande. I bilagan anges även förslag till ändringar av ytterligare två lagstiftningsakter och ändringar av tre genomförandeakter som kommer att antas framöver.

I bilaga 2 till arbetsprogrammet beskrivs, förutom åtgärderna för att minska rapporteringsbördan, även 16 viktigare initiativ inom Refitprogrammet för utvärdering av lagstiftningens ändamålsenlighet och resultat. Initiativen, som ska inledas under 2024, utgörs av två ändamålsenlighetskontroller av bredare lagområden och 14 utvärderingar av enskilda lagstiftningsakter.

Bland kommissionens verktyg för bättre lagstiftning finns även principen ”en regel in, en regel ut”, vilken tillämpats fullt ut sedan 2022 och följs upp i kommissionens årliga bördeundersökning. Kommissionen framhåller också att halvtidsutvärderingen nästa år av programmen inom EU:s fleråriga budgetram ger tillfälle att minska eventuella bördor förknippade med EU:s ekonomiska stöd.

I arbetsprogrammet understryks även vikten av att genomföra antagen lagstiftning korrekt, och kommissionen avser att öka sina ansträngningar i fråga om genomförande och efterlevnad av EU-rätten under mandatperiodens sista år. Det handlar bl.a. om att bistå medlemsstaterna med råd i genomförandefasen och att agera beslutsamt vid överträdelser som äventyrar genomförandet av politiska mål eller som underminerar EU:s värden och grundläggande friheter.

Genomförandet av kommissionens politiska program

Kommissionen uppskattar att den har genomfört 90 procent av vad den åtagit sig vid tillträdet och att det nu krävs att Europaparlamentet och rådet anstränger sig för att enas om de förslag som redan lagts fram. Vad som gjorts under mandatperioden och vad som återstår att göra det sista året redovisas inom vart och ett av de sex prioriterade områdena i kommissionsordförandens politiska riktlinjer. Preliminär information om tidpunkt och rättslig karaktär för 18 nya initiativ som kommissionen avser att lägga fram finns i bilaga 1 till arbetsprogrammet.

Inom den europeiska gröna given åtar sig kommissionen att säkerställa att arbetet med den gröna omställningen fortsätter och att ingen ska lämnas på efterkälken. För ändamålet ska kommissionen inleda en serie dialoger med medborgarna, industrin och arbetsmarknadens parter om omställningen. En särskild strategisk dialog ska inledas om lantbrukets framtid och livsmedelssystemets hållbarhet. Kommissionen ska också föreslå ett mellanliggande klimatmål för 2040 och ta nya initiativ för att främja hållbar vattenförsörjning, industriell infångning och lagring av koldioxid och effektiv hantering av klimatrisker inom olika politikområden. Inom ramen för arbetsprogrammet antog kommissionen i slutet av oktober 2023 även ett paket för att främja vindkraft.

I den digitala omställningen fortsätter arbetet med att säkerställa industrins tillgång till avgörande råvaror. För att främja innovation ska kommissionen även ta initiativ för att nystartade företag som arbetar med artificiell intelligens ska få tillgång till högpresterande datorsystem. Kommissionen ska också utreda behovet av åtgärder för att underlätta etableringen av gränsöverskridande digital infrastruktur och digitala nätverk. Vidare ska förslag läggas fram om en europeisk rymdlag med regler för trafikledning och säkerhet för rymdinfrastruktur. I kombination med rymdlagen ska en strategi för att öka tillgången och användningen av rymddata presenteras.

På det ekonomiska och sociala området konstaterar kommissionen att EU:s ekonomi uppvisat stor motståndskraft under pandemin och Rysslands krig mot Ukraina men att EU:s konkurrenskraft står inför stora utmaningar, vilket kommer att belysas i en särskild rapport som kommissionen beställt. Som grund för den långsiktiga konkurrenskraften framhåller kommissionen vikten av att fördjupa den inre marknaden, bl.a. genom att bygga vidare på kapital-

marknadsunionen och bankunionen. Nya initiativ ska också tas för att säkerställa industrins tillgång till avancerade material för den dubbla omställningen och för att främja industrin inom bioteknik. Kommissionen ska också samarbeta med parterna på arbetsmarknaden för att hitta lösningar på frågor om bl.a. tillgången till arbetskraft med rätt kompetens. Efter en uppmaning från Europaparlamentet ska även ett förslag om ändringar av direktivet (2009/38/EG) om europeiska företagsråd läggas fram.

I fråga om EU:s roll i världen framhåller kommissionen behovet av att blåsa nytt liv i fredsprocessen i Mellanöstern och att fortsätta att hantera effekterna av Rysslands krig mot Ukraina. Inte minst handlar det om att se till att den europeiska försvarsindustrin på ett hållbart sätt kan understödja medlemsstaternas militära stöd till Ukraina. För detta ska kommissionen lägga fram en ny strategi för den europeiska försvarsindustrin. På försvarsområdet framhålls också arbetet med att genomföra den strategiska kompassen och att utveckla förmågan att motverka utländsk informationspåverkan och annan inblandning. I övrigt ska unionen stärka sin sammanlänkning med övriga världen genom konnektivitetsstrategin Global Gateway och bygga vidare på de globala partnerskapen. Partnerskapet med Afrika prioriteras särskilt och ett initiativ kommer att tas för att stärka detta. Kommissionen framhåller även betydelsen av utvidgningsprocessen och att fortsätta samarbeta med de vidare östliga och södra grannskapen. Att försvara och främja demokrati, mänskliga rättigheter, rättsstaten och effektiv multilateralism fortsätter att vara vägledande för unionen. Kommissionen betonar också vikten av en öppen och rättvis handelsagenda som främjar konkurrenskraft, resiliens och hållbarhet.

På det område som handlar om att främja en europeisk livsstil framhåller kommissionen arbetet med att anta migrations- och asylpakten och att etablera hälsounionen och säkerhetsunionen. Inom ramen för säkerhetsunionen ska kommissionen lägga fram förslag för att modernisera lagstiftningen mot människosmuggling för att hindra nya metoder för trafficking av migranter. Inom ramen för det europeiska utbildningsområdet ska kommissionen ta initiativ till en gemensam europeisk högskoleexamen, med kompletterande rekommendationer om kvalitetssäkring av högre utbildning och om akademiska karriärvägar.

Slutligen, inom området för demokrati och rättigheter, framhåller kommissionen bl.a. arbetet med att säkerställa respekten för rättsstatens principer, lika rättigheter för alla och jämställdhet mellan kvinnor och män. Det nya initiativ som kommissionen avser att anta på området handlar om rekommendationer till medlemsstaterna att bygga upp integrerade system för att tillgodose barns rättigheter och i synnerhet säkerställa att barn skyddas mot alla former av våld.

Årsrapporten om strategisk framsyn

Den 6 juli 2023 antog kommissionen den strategiska framsynsrapporten för 2023 (COM(2023) 376). Rapporten har titeln Hållbarhet och välbefinnande i

centrum av EU:s öppna strategiska oberoende. Det är den fjärde årsrapporten om strategisk framsyn och den bygger vidare på resultaten från de tre föregående, som analyserat unionens resiliens och öppna strategiska autonomi samt samspelet mellan de gröna och digitala omställningarna.

Fokus för 2023 års rapport är att klargöra de val och kompromisser som EU sannolikt kommer att ställas inför i omställningen till ett hållbart samhälle. Detta görs genom att undersöka kopplingarna mellan sex olika faktorer som genom sin stora påverkan på hållbarhetens sociala och ekonomiska aspekter behöver hanteras för att EU ska lyckas i omställningen. Dessa faktorer är geopolitiska förändringar, ekonomins förnyelse, tillgången till finansiering för investeringar, tillgång till färdigheter och kompetens, den sociala sammanhållningen – regionalt och demografiskt – samt förtroendet för demokratin och dess institutioner.

Kommissionen framhåller också att hållbarhet kommer att ligga till grund för EU:s långsiktiga konkurrenskraft. Det politiska beslutsfattandet behöver därför vägledas av nya mått på hur hållbarheten utvecklas, som komplement till det traditionella tillväxtmåttet bnp.

Analysen mynnar ut i en rekommendation att vidta samordnade åtgärder inom tio områden för att säkerställa omställningen till ett socialt och ekonomiskt hållbart Europa med en starkare roll i världen. Det handlar om att

- etablera ett nytt samhällskontrakt med en förnyad välfärdspolitik och fokus på sociala tjänster av hög kvalitet
- fördjupa den inre marknaden för att utveckla en nettonollekonomi med öppet strategiskt oberoende och ekonomisk säkerhet
- stärka EU:s globala erbjudande med nya partnerskapsavtal kopplade till Global Gateway och med hänsyn till sambandet mellan intern och extern politik
- främja hållbar produktion och konsumtion genom att utveckla en bredare rättslig ram och stödja förändrade beteenden och balanserade levnadsätt
- använda offentlig finansiering för att öka de privata finansiella flödena till investeringar som stöder omställningen
- anpassa medlemsstaternas budgetar så att de stöder hållbarhet genom effektiva skatteregler och utgifter
- komplettera politiska och ekonomiska indikatorer med mått på hållbart och inkluderande välbefinnande, t.ex. genom justeringar av bnp-måttet
- säkerställa att alla kan bidra till omställningen genom att öka deltagandet på arbetsmarknaden och fokusera på framtidens kompetensbehov
- stärka demokratin och sätta rättvisa mellan generationerna i centrum för beslutsfattandet för att bygga brett demokratiskt stöd för omställningarna
- utveckla en förebyggande förmåga att strategiskt förutse och hantera potentiella kriser och katastrofer, som ett komplement i arbetet för civilskydd.

Regeringen lämnade en faktrapomemoria om kommissionens rapport till riksdagen den 31 augusti 2023 (fakta-PM 2022/23:FPM128). Regeringen

instämmer i att hållbarhetsomställningen är avgörande för EU:s framtid och delar ambitionen att stärka kopplingen mellan omställningens olika dimensioner och att fördjupa den inre marknaden för att främja en resilient nettonoll-ekonomi. Regeringen vill se ett balanserat förhållningssätt där EU:s långsiktiga konkurrenskraft och öppenhet gentemot omvärldsekonomin är kärnan i den öppna strategiska autonomi.

Med anledning av kommissionens rekommendation att anpassa medlemsstaternas budgetar framhåller regeringen att den nationella kompetensen över budgetprocessen ska respekteras. Regeringen understryker också att offentliga åtgärder för ökade investeringar alltid måste föregås av en analys av behovet av investeringarna och deras samhällsekonomiska effektivitet. Avslutningsvis anser regeringen, med hänvisning till principen om budgetneutralitet, att eventuella förslag om nya utgifter från EU-budgeten ska finansieras genom omprioriteringar så att budgetramens tak lämnas oförändrade.

Rapporten om strategisk framsyn knyter an till meddelandena om EU:s konkurrenskraft på lång sikt (COM(2023) 168), den inre marknaden 30 år (COM(2023) 162) och strategin för ekonomisk säkerhet (JOIN(2023) 20) som kommissionen presenterade under det svenska rådsordförandeskapet det första halvåret 2023.

Yttranden från andra utskott

Försvarsutskottets yttrande

Försvarsutskottet välkomnar i sitt yttrande kommissionens arbetsprogram och betonar vikten av solidaritet med Ukraina och att fortsätta fördöma Rysslands aggression. Att kommissionen uppmärksammar de underskott i medlemsstaternas försvarsmateriellager som det omfattande militära stödet till Ukraina medfört är positivt, anser försvarsutskottet, som också konstaterar att EU vidtagit åtgärder för att hantera underskotten.

I yttrandet välkomnar försvarsutskottet satsningar på den europeiska försvarsindustrin och åtgärder som syftar till att öka dess produktionskapacitet. Produktionen av ammunition bör vara särskilt prioriterad enligt försvarsutskottet, som anser att de initiativ som tagits är positiva men att målsättningarna skulle kunna vara mer ambitiösa och ha en bredare ansats i fråga om olika typer av ammunition. Den s.k. ASAP-förordningen till stöd för ammunitionstillverkning fokuserar på artilleriammunition. Försvarsutskottet betonar vikten av att satsa även på andra typer av ammunition, såsom finkalibrig ammunition, och anser därför att det finns ett behov av ytterligare kompletterande åtgärder.

Vidare förutsätter försvarsutskottet att EU bedriver en försvarspolitik som skapar goda förutsättningar för att nå de mål som satts upp för försvarsmateriellproduktionen.

Miljö- och jordbruksutskottets yttrande

Miljö- och jordbruksutskottet lyfter i sitt yttrande fram att kommissionens arbetsprogram saknar viktiga förslag inom tre områden. Det första gäller djurskydd, där kommissionen i från jord till bord-strategin från 2020 aviserade en översyn av djurskyddslagstiftningen. Ett förslag har senare varit planerat till det tredje kvartalet 2023. Något förslag har dock inte presenterats och det finns inte heller med i arbetsprogrammet för nästa år. Miljö- och jordbruksutskottet vidhåller sin tidigare framförda ståndpunkt att det behövs en genomgripande översyn som kan resultera i ett regelverk som innebär en verklig förbättring av djurvälståndet i EU. Det är angeläget att få en lagstiftning på plats som både säkerställer en högre djurskyddsnivå och möjliggör en rättvis konkurrens inom livsmedelssektorn, framhåller miljö- och jordbruksutskottet, som anser att kommissionen behöver fullfölja vad den åtagit sig i detta avseende.

Även det andra området ingår i från jord till bord-strategin. Det gäller en utvidgning av reglerna för obligatorisk ursprungsmärkning av livsmedel till att omfatta även livsmedel som inte är färdigförpackade, såsom livsmedel som serveras på restauranger eller i storhushåll. Ett förslag om detta skulle enligt strategin läggas fram det fjärde kvartalet 2022. Det har inte gjorts och någon plan för förslaget redovisas inte i arbetsprogrammet för 2024. Miljö- och jordbruksutskottet framhåller i yttrandet vikten av att utforma information om livsmedel och måltider på ett sätt som ger konsumenter goda möjligheter att göra medvetna val. Utskottet anser därför att det är angeläget att kommissionen tar initiativ till en revidering av regelverket för att inkludera krav på ursprungsmärkning av kött som serveras på restauranger och i storhushåll.

Det tredje området gäller kemikaliearbetet. Miljö- och jordbruksutskottet anger där att ett effektivt och ändamålsenligt gemensamt EU-regelverk är avgörande för att nå målet om en giffri och hållbar miljö där ämnen i miljön som skapats i eller utvunnits av samhället inte ska hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden. I granskningen av kommissionens kemikalie-strategi från 2020 betonade miljö- och jordbruksutskottet bl.a. att EU:s kemikalielagstiftning i mycket högre grad måste ta hänsyn till riskerna med kombinationseffekter. Utskottet välkomnade därför att det i strategin ingick att införa bedömningsfaktorer för blandningar i kemikaliesäkerhetsbedömningen av ämnen i den övergripande kemikalielagstiftningen och att införa eller förstärka bestämmelser för att ta hänsyn till kombinationseffekter i annan relevant lagstiftning, t.ex. om leksaker, tvätt- och rengöringsmedel och kosmetika. I granskningen förutsattes att kommissionen skyndsamt skulle ta fram förslag som motsvarade ambitionerna i kemikaliestrategin. Miljö- och jordbruksutskottet konstaterar i sitt yttrande att kommissionen inte lagt fram några förslag och att inte heller arbetsprogrammet för 2024 innehåller några nya initiativ för att hantera kombinationseffekter. Utskottet framhåller att en säker användning av kemikalier är av största vikt och att det är grundläggande att regleringar bygger på försiktighetsprincipen och gedigna vetenskapliga fakta. Ett tydligt regelverk för kemikaliers kombinationseffekter är ett viktigt

led i detta, framhåller miljö- och jordbruksutskottet, som därför anser att det är av stor betydelse att kommissionen nu agerar och fullföljer de initiativ som aviserades i kemikaliestrategin.

Upplysningar från regeringen

Kommenterad dagordning för allmänna rådet den 19 september 2023

Vid allmänna rådets möte den 19 september 2023 var kommissionens avsiktsförklaring i lagstiftningsplaneringen föremål för diskussion. I den kommenterade dagordningen för rådsmötet anger regeringen att den anser att det är angeläget att kommissionen tar arbetet från det svenska ordförandeskapet vidare, särskilt när det gäller stödet till Ukraina och strategin för att stärka EU:s långsiktiga konkurrenskraft med åtgärder som främjar handel, innovation och forskning och som leder till regelförenkling och fördjupning av den inre marknaden (dnr 7-2023/24).

Vid samrådet med EU-nämnden den 15 september 2023 inför rådsmötet fick regeringen stöd för sin inriktning. Socialdemokraternas ledamöter anmälde en avvikande ståndpunkt (EUN prot. 2023/24:1).

Rapport från informellt ministermötet den 28 september 2023

Regeringen lämnade den 19 oktober 2023 en rapport till riksdagen från ett informellt ministermöte för allmänna frågor i Murcia i Spanien den 28 september 2023. Mötet var ägnat åt diskussioner om EU:s framtidsfrågor. Av rapporten framgår att det från svensk sida bl.a. framfördes att utvidgning och interna reformer är parallella processer och att det interna reformarbetet inte får hindra utvidgningen. Sverige framförde även att rättsstatens principer är centrala, att det måste göras tydliga prioriteringar i nästa fleråriga budgetram och att ekonomisk tillväxt, konkurrenskraft och hållbar produktivitet är nödvändigt för en lyckad utvidgning. Vidare framhöll den svenska EU-ministern att utvidgningen måste förankras bland medborgarna.

Kommenterad dagordning för allmänna rådet den 15 november 2023

Lagstiftningsplanering: Kommissionens arbetsprogram 2024

Vid allmänna rådets möte den 15 november 2023 hölls en diskussion om kommissionens arbetsprogram. I regeringens kommenterade dagordning för rådsmötet välkomnas arbetsprogrammet i stort eftersom det ligger i linje med inriktningen i den strategiska agendan för 2019–2024 och avspeglar de utmaningar som EU står inför. Regeringen anger att stödet till Ukraina i bred bemärkelse, sanktionerna mot Ryssland och ett effektivt ansvarsutkrävande bör fortsätta att vara EU:s främsta prioritet (dnr 410-2023/24).

I den kommenterade dagordningen anger regeringen också att den ser mycket positivt på att arbetsprogrammet tar upp de frågor om förbättrad

konkurrenskraft som Sverige lyfte fram under det svenska rådsordförandeskapet. EU behöver göra mer för att stärka konkurrenskraften och tillväxten, framhåller regeringen, som betonar vikten av bättre lagstiftning, färre omotiverade administrativa bördor och minskad byråkrati som förutsättningar för en starkt tillväxt. Även betydelsen av en aktiv politik för fri och regelbaserad handel med omvärlden framhålls för att stärka EU:s konkurrenskraft. Regeringen välkomnar i anslutning till det att kommissionen avser att driva arbetet med att sluta nya frihandelsavtal vidare. Regeringen välkomnar även kommissionens framträdande prioritering av att säkerställa att EU-rätten genomförs och tillämpas korrekt, som grund för att människor och företag ska kunna åtnjuta fördelarna med de gemensamma reglerna.

När det gäller frågan om EU:s framtida utvidgning ser regeringen mycket positivt på att kommissionen inleder arbetet med att analysera vilka effekter det kan få på olika politikområden.

Vidare framhåller regeringen att den gränsöverskridande organiserade brottsligheten är systemhotande för EU:s inre och yttre säkerhet, och regeringen välkomnar att kommissionen prioriterar att bekämpa smuggling av migranter och narkotika.

Regeringen välkomnar också att den gröna omställningen och arbetet med globala miljöutmaningar och klimatförändringarna ges en central plats i arbetsprogrammet. För att stötta den gröna omställningen framhåller regeringen vikten av att effektivt genomföra den lagstiftning som antagits inom den gröna givens och miljöhandlingsprogrammet.

I den kommenterade dagordningen framhålls även respekten för EU:s värden som en förutsättning för ett fungerande samarbete inom unionen. Regeringen anser därför att det är bra att kommissionen lyfter fram rättsstatsfrågorna i arbetsprogrammet.

Avslutningsvis anger regeringen att varje enskilt initiativ måste bedömas på sina egna meriter när förslagen väl lagts fram. Regeringen kommer därför att återkomma till riksdagen allteftersom kommissionen presenterar lagstiftningsinitiativ.

Vid samrådet med EU-nämnden den 10 november 2023 inför rådsmötet fick regeringen stöd för sin inriktning (EUN prot. 2023/24:12).

Europas framtid

Vid allmänna rådets möte den 15 november 2023 hölls även en diskussion om vilka anpassningar av EU:s institutioner, budget och politikområden som behövs för att möjliggöra en utvidgning. I den kommenterade dagordningen för rådsmötet anger regeringen att de institutionella anpassningar som kan behöva göras är möjliga utan fördragsändringar och att regeringen är öppen för att gå över till kvalificerad majoritet inom vissa delar av utrikespolitiken.

Regeringen avser även att bidra aktivt till en diskussion om att fokusera lagstiftningsarbetet till områden där det finns ett tydligt mervärde av gemensam reglering. Vidare anser regeringen att kommissionen även fortsättningsvis bör bestå av en ledamot per land för att säkerställa kommissionens legitimitet

och mindre länders insyn och inflytande. Regeringen ser framför sig att utvidgningen kommer att kräva reformer av jordbrukspolitiken och sammanhållningspolitiken, och att det blir en fråga i förhandlingen om nästa fleråriga budgetram.

Den interna reformprocessen får enligt regeringen inte försena en kommande utvidgning. Något slutdatum för reformarbetet ser dock inte regeringen behov av att sätta i dagsläget.

Vid samrådet med EU-nämnden den 10 november 2023 inför rådsmötet fick regeringen stöd för sin inriktning. Sverigedemokraternas och Vänsterpartiets ledamöter anmälde avvikande ståndpunkter (EUN prot. 2023/24:12).

Regeringens faktapromemoria om kommissionens arbetsprogram

Regeringen lämnade den 21 november 2023 en faktapromemoria om kommissionens arbetsprogram till riksdagen (fakta-PM 2023/24:FPM18). I faktapromemorians preliminära svenska ståndpunkt återges förslaget till svensk ståndpunkt från den kommenterade dagordningen för allmänna rådets möte den 15 november 2023 (se ovan). I faktapromemorian förtydligar dock regeringen att stödet till Ukraina i bred mening även omfattar rättsligt stöd och att handeln med omvärlden inte enbart ska vara fri och regelbaserad utan även hållbar.

I analysen av arbetsprogrammets budgetära konsekvenser framhåller regeringen att eventuella kostnader för den nationella budgeten ska finansieras i linje med de principer om neutralitet för statens budget som riksdagen beslutat om. På liknande sätt behöver åtgärder som är utgiftsdrivande på EU-nivå finansieras genom omprioriteringar i den fleråriga budgetramen. Vidare konstaterar regeringen att kommissionen inte har presenterat någon jämförelseanalys i meddelandet om arbetsprogrammet.

Kommissionens svar på granskning av arbetsprogrammet 2023

Den 7 december 2022 slutförde riksdagen sin granskning av kommissionens arbetsprogram för 2023 (COM(2022) 548, utl. 2022/23:UU4). Den 14 april 2023 tog riksdagen emot kommissionens svar på utlåtandet om granskningen (C(2023) 2597). I svaret välkomnar kommissionen stödet för de initiativ den angett för att möta Rysslands anfallskrig mot Ukraina och krigets konsekvenser. Kommissionen instämmer i vad riksdagen anført om vikten av att upprätthålla det militära, ekonomiska, humanitära och politiska stödet till Ukraina. I samband med detta anger kommissionen att den kommer att fortsätta arbetet med att underlätta tillvaron för fördrivna ukrainska medborgare, öka Ukrainas integration på den inre marknaden, stödja reparations- och återuppbyggnadsarbetet och säkerställa genomförandet av EU:s sanktioner mot Ryssland. Kommissionen beskriver också hur den arbetar med ansvarsutkrävande för krigsförbrytelser och med lagföringen av det ryska aggressionsbrottet mot Ukraina. I likhet med riksdagen anser kommissionen att den

ryska aggressionen har skapat behov av att påskynda den gröna omställningen och att det därför är viktigt att slutföra förhandlingarna om Fit for 55-paketet.

Vidare välkomnar kommissionen riksdagens stöd för att införa sanktioner för att bekämpa korruption och att i större utsträckning gå över till beslut med kvalificerad majoritet i den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken, bl.a. i frågor om sanktioner och mänskliga rättigheter.

Kommissionen anger också att den stöder kandidatländernas reformarbete fullt ut och övervakar framstegen i utvidgningsprocessen på grundval av varje lands egna meriter utifrån de villkor som Europeiska rådet fastställt. Respekt för grundläggande värden och anpassning till unionens gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik förblir grundförutsättningar för en anslutning.

Kommissionen beskriver även vidtagna och kommande åtgärder på säkerhets- och försvarsområdet, bl.a. i fråga om att tillgodose Ukrainas behov av artilleriammunition och att öka den europeiska försvarsindustrins produktionsförmåga. Kommissionen framhåller att dessa initiativ kompletterar nationella åtgärder utan att inkräkta på medlemsstaternas befogenheter. I sammanhanget hänvisar kommissionen även till de förtydliganden som den gjort i svaret på riksdagens motiverade yttrande i subsidiaritetsprövningen av förslaget om förstärkning av den europeiska försvarsindustrin genom gemensam upphandling (COM(2022) 349, utl. 2022/23:FöU2, rskr. 2022/23:1, C(2023) 181).

När det gäller arbetet med bättre lagstiftning understryker kommissionen sin föresats att tillämpa principen ”en regel in, en regel ut” och att minska regelbördan inom ramen för Refitprogrammet om lagstiftningens ändamålsenlighet och resultat. Arbetet har också kompletterats med en ny konkurrenskraftskontroll och ett förstärkt test för små och medelstora företag.

Avslutningsvis förklarar kommissionen att den kommer att följa upp resultaten av konferensen om Europas framtid och att den tagit om hand de positiva erfarenheterna av att arbeta med medborgarpaneler under konferensen genom att sammankalla medborgarpaneler som kan ge rekommendationer i beredningen av vissa viktiga förslag.

Utskottets ställningstagande

Utskottet justerar detta utlåtande på den 645:e dagen av Rysslands fullskaliga invasionskrig mot Ukraina, tio år efter Euromajdanprotesterna i Kiev och inledningen av den ryska aggressionen kort därpå genom den olagliga annekteringen av Krim. Det ryska kriget är oprovocerat, olagligt och oförsvarligt. Krigföringen orsakar det ukrainska folket stort lidande, och kränkningen av Ukrainas territoriella integritet, suveränitet och oberoende utmanar grunderna för multilateralismen och den regelbaserade världsordningen. Rysslands agerande måste fördömas i de allra starkaste ordalag och besvaras med resoluta motåtgärder.

För utskottet är det av största vikt att EU fortsätter att ge Ukraina ett starkt, förutsägbart och långsiktigt stöd, såväl militärt som politiskt, ekonomiskt,

humanitärt och rättsligt. EU bör som ett led i detta tillhandahålla långsiktiga och trovärdiga säkerhetsåtaganden i syfte att stärka Ukrainas försvarsförmåga och förmåga att avskräcka från aggression och destabiliserande verksamhet. Utskottet noterar att rådet godkände en ram för EU:s säkerhetsåtaganden gentemot Ukraina den 27 november 2023, i enlighet med Europeiska rådets uttalanden vid mötena den 29–30 juni och den 26–27 oktober 2023 (rådets dokument 15712/23). Utskottet välkomnar att kommissionen i sitt arbetsprogram för 2024 är tydlig med att unionen inte vacklar i sin solidaritet med Ukraina. Utskottet vill även framhålla värdet av att kommissionen i arbetsprogrammet och i andra sammanhang utförligt redogör för omfattningen av EU:s mångfasetterade stöd till Ukraina.

Stödet till Ukraina måste kombineras med ett lika uthålligt arbete för att sätta ytterligare press på Ryssland och andra länder, som Belarus och Iran, som på olika sätt understöder Rysslands anfallskrig. Att utveckla sanktionerna och säkerställa att de genomförs effektivt är en central del i detta, vilket även omfattar ytterligare ansträngningar för att motverka försök att kringgå sanktionerna. Utskottet välkomnar att den höga representanten och kommissionen nu har lagt fram förslag till ett tolfte sanktionspaket och att det bl.a. innehåller åtgärder för att motverka kringgående av sanktionerna och för att allmänt stärka sanktionsramverket. En annan viktig del i trycket på Ryssland är att säkerställa rättsligt ansvarsutkrävande för ryska krigsbrott i Ukraina, inklusive för aggressionsbrottet. Det är också centralt att komma framåt i frågan om att använda frysta och immobiliserade ryska tillgångar för att finansiera Ukrainas återhämtning och uppbyggnad. Utskottet uppskattar att även dessa frågor ges utrymme i arbetsprogrammet men skulle välkomna större tydlighet i frågan om de ryska tillgångarna. Utskottet konstaterar att kommissionen och den höga representanten efter antagandet av arbetsprogrammet fått i uppdrag av Europeiska rådet att skynda på arbetet med frågan i syfte att lägga fram ett förslag. Utskottet ser fram emot detta men skulle önska att ett förslag begränsat till avkastningen från tillgångarna enbart ses som ett första steg. Arbetet bör enligt utskottet fortsätta med ambitionen att kanalisera de faktiska tillgångarna, såväl statliga som privata, till Ukrainas återhämtnings- och uppbyggnadsarbete.

När det gäller stödet till Ukraina vill utskottet uppehålla sig vid den förnyade aktualitet som Rysslands aggressionskrig har gett till frågan om att välkomna nya medlemsstater i unionen. Utskottet delar uppfattningen att unionens utvidgning är en geostrategisk investering för fred, säkerhet, stabilitet och välbefinnande i Europa. Utsikten till ett medlemskap ger drivkrafter för genomgripande samhällsreformer i kandidatländerna. Utvidgningspolitiken är därmed ett av EU:s viktigaste instrument för att främja demokrati, rättsstatens principer och mänskliga fri- och rättigheter i de blivande medlemsstaterna, till gagn för säkerhet och välbefinnande för Europa som helhet. Utskottet välkomnar att medlemsstaterna nu tycks förenade i insikten att frågan inte gäller om EU ska ta in nya medlemsstater, utan hur och när.

Utskottet konstaterar att geostrategiska och säkerhetspolitiska skäl talar för en skyndsam utvidgning. Samtidigt är utvidgningen enbart möjlig om anslutningsprocessen uppfattas som legitim och åtnjuter brett stöd i medlemsstaterna. För att säkerställa detta är det avgörande att anslutningsprocessen är och fortsätter att vara meritbaserad med EU:s grundläggande värden som hörnstenar för ett framtida EU-medlemskap. Anslutningen ska ha sin utgångspunkt i påtagliga och oåterkalleliga framsteg på rättsstatsområdet, i respekten för mänskliga fri- och rättigheter samt etableringen av stabila demokratiska institutioner och processer. Korruptionsbekämpning och garantier för domstolsväsendets oberoende är viktiga inslag i arbetet med rättsstatsfrågorna. Att medlemsstaterna själva lever upp till de högt ställda kraven är en trovärdighetsfråga gentemot kandidatländerna och även resten av världen. Utskottet välkomnar därför att kommissionen i arbetsprogrammet betonar vikten av rättsstatens principer och att kommissionen anger att den kommer att fortsätta att agera beslutsamt vid överträdelser av EU-rätten som undergräver EU:s värden och grundläggande fri- och rättigheter.

Bland kraven på kandidatländerna ingår även att de anpassar sig till EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik, inklusive beslut om sanktioner. Utskottet noterar att denna förväntan togs upp vid utrikesministermötet med länderna på västra Balkan den 13 november 2023 och av Europaparlamentet i dess resolution om effektiviteten av EU:s sanktioner (P9_TA(2023)0397). Utskottet förutsätter att frågan fortsätter att vara ett inslag i dialogen med kandidatländerna.

EU ska bistå kandidatländerna i reformarbetet, konkret bekräfta deras framsteg och agera tydligt om ett kandidatland backar från reformåtaganden. För trovärdigheten i utvidgningspolitiken är det avgörande att EU för anslutningsprocessen framåt i takt med att respektive land fördjupar sitt engagemang, i enlighet med principerna om villkorlighet och framsteg på egna meriter på grundval av tydliga förväntningar med utgångspunkt i EU:s grundläggande värden. Det är också av största vikt att EU inte flyttar horisontlinjen för kandidatländerna genom att successivt höja reformkraven på dem.

Mot denna bakgrund välkomnar utskottet kommissionens utvidgningspolitiska meddelande med bedömningar av kandidatländerna och rekommendationer till rådet att bl.a. öppna medlemskapsförhandlingar med Ukraina och Moldavien (COM(2023) 690). I enlighet med utskottets bestämda uppfattning att kandidatländernas egna meriter ska bestämma takten i deras anslutningsprocesser anser utskottet att det är angeläget att unionen inom en snar framtid öppnar anslutningsförhandlingarna med Ukraina och Moldavien. Utskottet noterar att detta i fråga om Ukraina ligger i linje med regeringens EU-politiska deklARATION, som statsministern lämnade i kammaren den 15 november 2023.

Utskottet konstaterar att utvidgningspolitiken nu omfattar tio länder i olika skeden av anslutningsprocessen och att nio av länderna i olika grad arbetar aktivt för att närma sig EU. För att den meritbaserade ansatsen i processen ska vara trovärdig krävs att EU är redo att ta in nya medlemsstater när kandidatländerna lever upp till kraven för ett medlemskap. Det är därför välkommet att

EU har inlett en diskussion om vilka interna anpassningar som behövs inför en utvidgning. Det meddelande om reformer av EU:s institutioner och politik som kommissionen enligt arbetsprogrammet ska lägga fram det andra kvartalet nästa år kommer att vara ett viktigt underlag för denna diskussion.

Det är utskottets uppfattning att diskussionen om EU:s interna förberedelser inte får leda till förseningar i anslutningsprocessen. Diskussionen bör därför fokuseras till de institutionella, politiska och finansiella anpassningar av EU som bedöms vara nödvändiga för utvidgningen. Utskottet ser i detta avseende anledning att särskilt överväga vad som krävs för att säkerställa unionens beslutsförmåga. Sedan tidigare har utskottet förklarat sig öppet för att överge kravet på enhällighet i rådet inom vissa delar av den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken. När det t.ex. gäller sanktioner anser utskottet att det finns fördelar med att tillåta beslut med kvalificerad majoritet. En ökad användning av beslut med kvalificerad majoritet förutsätter dock att alla medlemsstater har lika möjlighet till insyn och inflytande i kommissionens verksamhet, inte minst i beredningen av olika förslag. Utskottet anser därför att kommissionen även fortsättningsvis bör bestå av en ledamot per land, vilket även i övrigt främjar kommissionens legitimitet.

Utskottet har i tidigare ställningstaganden om Europas framtid upprepade gånger framfört att medlemsstaterna bör undvika en process för att revidera fördragen. Denna uppfattning har inte påverkats av utvidgningsprocessens förnyade aktualitet. Utskottet kan i dagsläget inte se något behov av reformer som kräver fördragsändringar. Utskottet befarar att en diskussion om att revidera fördragen i stället skulle riskera att leda till splittring mellan medlemsstaterna och blockering av utvidgningen. Diskussionen om eventuella institutionella anpassningar bör med andra ord föras inom ramen för gällande fördrag, bl.a. den befintliga särskilda övergångsbestämmelse som gäller beslutsreglerna inom utrikes- och säkerhetspolitiken. Detta innebär att utskottet avvisar Europaparlamentets nya uppmaning om att sammankalla ett konvent för att förbereda en fördragsrevidering och det argument parlamentet anger för detta, dvs. att förestående utvidgningar skulle göra en fördragsreform oundviklig (P9_TA(2023)0427).

För att säkerställa effektiviteten i beslutsfattandet anser utskottet även att det finns anledning att överväga en mer strikt tillämpning av principerna om proportionalitet och subsidiaritet för att begränsa EU:s lagstiftande verksamhet till områden där det finns ett tydligt mervärde av gemensamma EU-regler. Med anknytning till detta vill utskottet även förorda att alla parter i beslutsprocessen intar ett utvidgningsperspektiv i beredningen och förhandlingen av ny EU-lagstiftning så att inte obefogat höga trösklar skapas för anslutningsländerna i deras anpassning till EU-rätten.

Utskottet välkomnar att kommissionens kommande reformmeddelande även ska analysera utvidgningens påverkan på olika politikområden och ge underlag för hur dessa bör anpassas. Eftersom detta har kopplingar till EU:s budget ser utskottet framför sig att det kommer att bli en lika komplicerad som nödvändig diskussion. Utskottet förutsätter att den svenska budgetrestriktiva

linjen ligger fast och att ytterligare steg kan tas i nästa fleråriga budgetram för att modernisera EU-budgeten genom bl.a. omprioriteringar från jordbruks- och regionalstöden till förmån för framtidsorienterade utgifter inom t.ex. forskning, utveckling och innovation där det finns ett tydligt europeiskt mervärde. Det kommer även fortsättningsvis att vara av stor vikt att begränsa den svenska EU-avgiften. Kritiken mot att införa nya egna medel för budgetens inkomstsida och att överföra beskattningsrätt till EU kvarstår. I fråga om budgeten vill dock utskottet förtydliga att ett omfattande och förutsägbart stöd till Ukraina är prioriterat och att det därför kan vara motiverat att, som kommissionen föreslagit, komplettera den nu löpande fleråriga budgetramen med en särskild Ukrainafacilitet.

En ytterligare aspekt i utvidnings- och framtidsdiskussionen gäller förutsättningarna för att gradvis integrera kandidatländerna i unionen under medlemskapsförhandlingarnas gång. Utskottet kan se fördelar med detta och anser det särskilt angeläget att undersöka möjligheten för EU att kunna erbjuda kandidatländerna kompletterande säkerhetsarrangemang, t.ex. inom ramen för EU-fördragets s.k. försvarsklausul, och som en utveckling av arbetet med att tillhandahålla Ukraina långsiktiga och trovärdiga säkerhetsåtaganden. Utskottet välkomnar även en sådan förhållandevis enkel åtgärd som den process som kommissionen beskriver i arbetsprogrammet för att inkludera kandidatländerna i den årliga rapporten inom ramen för rättsstatsmekanismen. Andra och mer avancerade upplägg som t.ex. successivt knyter kandidatländerna till den inre marknaden bör undersökas. Utskottet vill dock understryka att anslutningsprocessen är och ska vara meritbaserad. Det betyder att steg i en gradvis integration bara ska följa på framsteg i ett kandidatlands reformarbete och att processen ska vara reversibel om ett kandidatland backar från reformåtaganden. Det är också viktigt att en gradvis integration inte i praktiken kommer att fungera som en ersättning för ett fullvärdigt medlemskap och att enhetligheten inom EU upprätthålls så att samtliga delar av samarbetet är öppna för samtliga medlemsstater på lika villkor.

I anslutning till detta vill utskottet även understryka att fortsatta ryska kränkningar av Ukrainas, Moldaviens och Georgiens territoriella integritet inte kan tillåtas vara ett skäl till att neka dessa tre länder inträde i unionen. Utskottet förutsätter att medlemsstaterna redan nu inleder analysen av hur ett EU-medlemskap för ett land som delvis är ockuperat i praktiken ska utformas. I sammanhanget noterar utskottet att Cyperns situation hanteras på så sätt att EU-rättens tillämpning har skjutits upp i de områden där landets regering inte utövar den faktiska kontrollen, och att rådet fått befogenhet att enhälligt upphäva uppskovet och besluta om anpassningar av villkoren för Cyperns EU-anslutning när en lösning på situationen uppnås.

Vidare vill utskottet framhålla att konkurrenskraft och tillväxt är en förutsättning för en lyckad utvidgning. Utskottet har vid flera tillfällen understrukit vikten av att säkerställa EU:s långsiktiga konkurrenskraft genom en fördjupad inre marknad, en fri och rättvis utrikeshandel och satsningar på utbildning och forskning, frågor som också det svenska rådsordförandeskapet

drev aktivt. Det är därför mycket välkommet att kommissionen ger arbetet med regelförenkling och bördeminskning för att främja EU:s långsiktiga konkurrenskraft en framträdande plats i arbetsprogrammet. Utskottet ser fram emot den rapport om den inre marknaden som Europeiska rådet beställt till sitt möte i mars 2024 och den rapport om EU:s konkurrenskraft som ligger i kommissionens arbetsprogram. Utskottet kan också allmänt instämma i synen på kopplingen mellan hållbarhetsfrågor och den långsiktiga konkurrenskraften som görs i kommissionens rapport om strategisk framsyn, och noterar att hållbarhet också framhålls i Granadaförklaringen om arbetet med att fastställa prioriteringarna i den strategiska agendan för den kommande femårsperioden. Med anledning av redovisningen i arbetsprogrammet av det systematiska och målmedvetna arbetet för att avskaffa omotiverade rapporteringskrav vill utskottet uppmuntra kommissionen att följa upp de förväntade besparingarna av åtgärderna, i likhet med hur effekterna av principen ”en regel in, en regel ut” följs upp. En uppföljning bör även säkerställa att avskaffandet av rapporteringskraven faktiskt inte påverkar de bakomliggande politiska målen menligt.

Avslutningsvis vill utskottet förtydliga att de uppfattningar som utskottet här gett uttryck för i detta tidiga skede av diskussionen om utvidgningen och EU:s anpassningar av naturliga skäl måste betraktas som preliminära. De föregriper således inte utfallet i de ordinarie processer som riksdagen och regeringen tillämpar för förankringen av hur Sverige ska ställa sig till olika frågor i mer konkreta förhandlingslägen, närmast i fråga om de slutsatser om utvidgningen som allmänna rådet väntas godkänna inför Europeiska rådets möte i december.

Det förtjänar även att tydliggöras att utskottet även detta år koncentrerat sin granskning av arbetsprogrammet till det ansvar som utrikesutskottet har för övergripande frågor av betydelse för unionens funktion och utveckling samt de utrikes- och säkerhetspolitiska frågor som rör EU:s roll i världen. Detta har visserligen inte hindrat utskottet från att under granskningen även resonera om frågor som gäller kampen mot organiserad brottslighet, avvägningen mellan den personliga integriteten och regler för att förebygga och bekämpa sexuella övergrepp mot barn, förhållandet mellan medborgarpaneler och den representativa demokratin samt arbetet inom den europeiska pelaren för sociala rättigheter. Tanken är dock att utlåtandet om granskningen av arbetsprogrammet ska erbjuda en möjlighet för samtliga utskott att genom yttranden i ärendet på ett samlat sätt förmedla sina bedömningar av arbetsprogrammet och eventuella minoritetsuppfattningar, utan att utrikesutskottet väger samman eller på annat sätt tar ställning till vad som framförs eller inte framförs i yttrandena. Utskottet vidhåller att detta är ett ändamålsenligt sätt att behandla arbetsprogrammet. Det innebär dock att delar av arbetsprogrammet eventuellt får stå okommenterade i de fall utskott har avstått från att yttra sig. För att i någon mån kompensera för sådana luckor redovisar utskottet varje år i bilaga 2 till utlåtandet om kommissionens arbetsprogram riksdagens granskningar av andra strategiska EU-dokument det gångna året.

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen lägger utlåtandet till handlingarna.

Reservationer

1. Kommissionens arbetsprogram 2024 – motiveringen (SD)

av Aron Emilsson (SD) och Rasmus Giertz (SD).

Ställningstagande

Mot bakgrund av omvärldsläget ser vi liksom utskottet värdet av EU:s enighet och samordning inom den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken, särskilt när det gäller sanktioner mot Ryssland och stödet till Ukraina. Samtidigt motsätter vi oss till skillnad från utskottet förändringar av kravet på enhällighet i rådet inom vissa delar av den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken. En beslutsregel som tillåter kvalificerad majoritet skulle visserligen kunna underlätta för rådet att finna förhandlingslösningar. Det faktum att ett beslut inte har stöd av alla medlemsstater kan samtidigt undergräva beslutets legitimitet och skapa problem i genomförandet, även om unionen i huvudsak visat sig förmögen att agera enat i stödet till Ukraina. Vi anser därför att meningarna om att ändra reglerna för rådets beslutsfattande bör strykas från utskottets ställningstagande.

2. Kommissionens arbetsprogram 2024 – motiveringen (V)

av Håkan Svenneling (V).

Ställningstagande

Jag delar inte utskottets öppenhet till att överge kravet på enhällighet i rådet inom vissa delar av den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken. Jag anser i motsats till utskottet att det inte finns några fördelar med att tillåta beslut med kvalificerad majoritet när det t.ex. gäller sanktioner. Jag anser därför att meningarna i utskottets ställningstagande som rör ändringar av reglerna för rådets beslutsfattande bör strykas.

I stället anser jag att utskottet bör framföra att Rysslands krig mot Ukraina innebär att den säkerhetspolitiska situationen i Europa har förändrats och försämrats, vilket kräver internationellt samarbete. Detta behov kan dock inte tillgodoses genom EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik, som är inkonsekvent och sätter ekonomiska och politiska relationer framför respekten för mänskliga rättigheter och folkrätten. Kravet på konsensus leder dessutom till att EU ofta hindras från att ta progressiva positioner i viktiga frågor och ofta agerar långsamt och vagt. Att införa majoritetsbeslut är dock inte en lösning på detta. Det skulle enbart öka risken för att utrikespolitiken kapas av reaktionära och rasistiska krafter i Europa. Lösningen är i stället att göra

utrikespolitiken till en strikt nationell kompetens och att stoppa militariseringen av EU. Prioriteringen bör vara att ge EU en roll som förtroendeskappare och fredsbyggare i Europa.

Jag vill också uppmärksamma att företrädaren för Vänsterpartiet i finansutskottet vid en överläggning med regeringen om Ukrainafaciliteten den 7 juli 2023 anmälde en avvikande ståndpunkt med innebörden att stödet till Ukraina genom faciliteten inte bör klassificeras som bistånd (Official Development Assistance, ODA) i enlighet med den definition som används av biståndskommittén vid Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD-Dac) (prot. FiU 2022/23:57). Jag anser att utskottet bör framföra detta i utlåtandets ställningstagande, som tillägg till uttalandet om Ukrainafaciliteten.

3. Kommissionens arbetsprogram 2024 – motiveringen (MP)

av Jacob Risberg (MP).

Ställningstagande

Jag vill uppmärksamma att Miljöpartiets företrädare i finansutskottet vid en överläggning med regeringen om Ukrainafaciliteten den 7 juli 2023 anmälde en avvikande ståndpunkt med innebörden att stödet till Ukraina genom faciliteten inte bör klassificeras som bistånd (Official Development Assistance, ODA) i enlighet med den definition som används av biståndskommittén vid Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD-Dac) (prot. FiU 2022/23:57). Jag anser att utskottet bör framföra detta i utlåtandets ställningstagande, som tillägg till uttalandet om Ukrainafaciliteten.

BILAGA 1

Förteckning över granskade dokument

Kommissionens arbetsprogram 2024 – Nå resultat i dag, stå redo i morgon (COM(2023) 638).

BILAGA 2

Förteckning över granskningsutlåtanden

Granskningsutlåtanden sedan december 2022

Utlåtande	Granskat dokument	Beslut
2022/23:MJU4 EU:s strategi för hållbara och cirkulära textilier	COM(2022) 141	2022-12-07
2022/23:UU4 Kommissionens arbetsprogram 2023	COM(2022) 548	2022-12-07
2022/23:KU31 2022 års rapport om rättsstatsprincipen	COM(2022) 500	2023-03-29
2022/23:TU16 En dröjarstrategi för Europa	COM(2022) 652	2023-05-31

BILAGA 3

Försvarsutskottets yttrande 2023/24:FöU1y

Kommissionens arbetsprogram 2024

Till utrikesutskottet

Utrikesutskottet har beslutat att ge övriga utskott tillfälle att yttra sig över kommissionens arbetsprogram för 2024 (COM(2023) 638) inklusive bilagor.

I yttrandet lämnar försvarsutskottet sin övergripande syn på de delar av kommissionens arbetsprogram som berör utskottets beredningsområde.

Utskottets överväganden

Kommissionens arbetsprogram 2024

EU-kommissionen antog den 17 oktober 2023 sitt arbetsprogram för 2024 (COM(2023) 638) med titeln Nå resultat i dag, stå redo i morgon. Enligt kommissionen ska arbetsprogrammet ses i ljuset av de tidsdanande utmaningar och möjligheter som präglar dagens Europa. Kommissionen lyfter fram klimatkrisen, den digitala revolutionen, artificiell intelligens, Rysslands anfallskrig mot Ukraina, ökande energi- och levnadskostnader, migration samt tillväxt och konkurrenskraft som särskilt avgörande frågor. Kommissionens arbetsprogram för 2024 innehåller 15 nya politiska initiativ.

Inom försvarsutskottets beredningsområde framhåller kommissionen att EU:s säkerhets- och försvarspolitik fortsätter att präglas av Rysslands anfallskrig mot Ukraina, och kommissionen betonar EU:s orubbliga solidaritet med Ukraina och fördömande av den ryska aggressionen. I arbetsprogrammet uppmärksammas även de brister i medlemsstaternas försvarslager som det omfattande militära stödet till Ukraina medfört. Kommissionen redogör för hur EU svarat på detta genom att stärka den europeiska försvarsindustrin, bl.a. genom att inrätta instrumentet för förstärkning av den europeiska försvarsindustrin genom gemensam upphandling (Edirpa) och förordningen om stöd för ammunitionstillverkning (ASAP). Vidare framhåller kommissionen vikten av fortsatt samarbete mellan EU och Nato, och beskriver hur samarbetet i och med den tredje gemensamma deklARATIONEN, har utökats till att omfatta nya viktiga områden som resiliens, ny och disruptiv teknik samt försvar och rymd.

I arbetsprogrammet lyfts även EU:s rymdstrategi fram som ett betydande initiativ för unionens säkerhet och försvarsförmåga framöver liksom den uppdaterade maritima säkerhetsstrategin

Vidare anför kommissionen att den kommande europeiska försvarsindustriella strategin (European defence industrial strategy) kommer att ge ytterligare impulser för att utveckla medlemsstaternas försvarskapacitet med utgångspunkt i en modern och resiliens europeisk försvarsteknisk och försvarsindustriell bas. Inom ramen för detta avser kommissionen att fortsätta att konsolidera åtgärder för att säkerställa kontinuiteten när det gäller att stärka den europeiska försvarsindustriella basen efter 2025. Under 2024 kommer kommissionen att fortsätta arbetet med att genomföra den strategiska kompassen för att stärka unionens försvarsberedskap.

Även cybersäkerhet uppmärksammas i arbetsprogrammet. Kommissionen menar bl.a. att förordningen om åtgärder för att stärka solidariteten och kapaciteten i unionen att upptäcka, förbereda sig inför och hantera cyberhot och cybersäkerhetsincidenter (cybersolidaritetsakten) kommer att spela en nyckelroll för EU:s cyberförsvar och resiliens gentemot olika typer av hybridhot framgent.

När det gäller civilt försvar och krisberedskap understryker kommissionen betydelsen av en resilient union som kan möta olika typer av kriser och katastrofer. Kommissionen redogör för de satsningar som gjorts i detta syfte, inklusive fördubblingen av EU:s brandbekämpande luftflotta och förstärkning av EU:s civilskyddsmekanism.

Utskottets ställningstagande

Utskottet välkomnar kommissionens arbetsprogram för 2024 och vill i enlighet med vad som anförs i programmet betona vikten av solidaritet med Ukraina och fortsatt fördömande av den ryska aggressionen.

Utskottet ser positivt på att arbetsprogrammet uppmärksammar de underskott i medlemsstaternas försvarsmateriellager som det omfattande militära stödet till Ukraina medfört. Utskottet konstaterar att EU vidtagit åtgärder för att hantera dessa underskott, bl.a. genom att inrätta instrumentet för förstärkning av den europeiska försvarsindustrin genom gemensam upphandling (Edirpa) och förordningen om stöd för ammunitionstillverkning (ASAP). Utskottet välkomnar satsningar på den europeiska försvarsindustrin och åtgärder som syftar till att öka dess produktionskapacitet. Utskottet anför att produktion av ammunition bör vara särskilt prioriterat och ser positivt på de initiativ som tagits, men konstaterar att målsättningar inom området skulle kunna vara än mer ambitiösa och ha en bredare ansats i fråga om olika typer av ammunition. Det nuvarande initiativet fokuserar i stor utsträckning på artilleriammunition och utskottet betonar vikten av satsningar även på andra typer, såsom finkalibrig ammunition. Därför lyfter utskottet fram behovet av ytterligare åtgärder med syfte att komplettera och stödja målsättningarna i ASAP.

Utskottet förutsätter att EU bedriver en försvarspolitik som skapar goda förutsättningar för att uppnå de mål som satts upp för försvarsmaterielproduktion.

I övrigt har utskottet inget att anföra med anledning av kommissionens arbetsprogram för 2024.

Stockholm den 16 november 2023

På försvarsutskottets vägnar

Peter Hultqvist

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Peter Hultqvist (S), Sven-Olof Sällström (SD), Jörgen Berglund (M), Helén Pettersson (S), Björn Söder (SD), Johan Andersson (S), Helena Bouveng (M), Heléne Björklund (S), Anna Starbrink (L), Erik Ezelius (S), Alexandra Anstrell (M), Hanna Gunnarsson (V), Mikael Oscarsson (KD), Mikael Larsson (C), Lars Püss (M), Emma Berginger (MP) och Gustaf Göthberg (M).

BILAGA 4

Miljö- och jordbruksutskottets yttrande 2023/24:MJU3y

Kommissionens arbetsprogram 2024

Till utrikesutskottet

Utrikesutskottet beslutade den 5 oktober 2023 att ge bl.a. miljö- och jordbruksutskottet möjlighet att yttra sig över kommissionens arbetsprogram för 2024. Miljö- och jordbruksutskottet begränsar sitt yttrande till att ge sin övergripande syn på de delar av kommissionens arbetsprogram som berör utskottets beredningsområde.

Utskottets överväganden

Kort om kommissionens arbetsprogram

Allmänt

Kommissionen presenterar varje år ett arbetsprogram för det kommande året. Den 17 oktober 2023 presenterade kommissionen sitt arbetsprogram för 2024, Nå resultat i dag, stå redo i morgon (COM(2023) 638). Till arbetsprogrammet hör fyra bilagor som bl.a. omfattar nya initiativ och pågående lagförslag.

Förslag inom miljö- och jordbruksutskottets beredningsområde

Ett av huvudmålen i programmet är den europeiska gröna given. Inom detta huvudmål återfinns flera initiativ som hör till utskottets beredningsområde, bl.a. ett klimatmål för 2040, ett paket om europeisk vindenergi och ett initiativ för vattenresiliens. Även i andra delar av programmet finns förslag som hör till utskottets beredningsområde.

Utrikesutskottets beslut

Utrikesutskottet beslutade den 5 oktober 2023 att ge bl.a. miljö- och jordbruksutskottet möjlighet att yttra sig över kommissionens arbetsprogram för 2024.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har valt att yttra sig över vissa frågor som hör till utskottets beredningsområde där utskottet saknar viktiga förslag i kommissionens arbetsprogram för 2024.

Djurskydd

Ett stärkt djurskydd inom EU är en prioriterad fråga och något som Sverige arbetat för under lång tid. I Från jord till bord-strategin¹ aviserade kommissionen att den skulle se över djurskyddslagstiftningen för att anpassa den till de senaste vetenskapliga rönen, utvidga dess tillämpningsområde, göra den lättare att tillämpa och i slutändan säkerställa en hög djurskyddsnivå. I sitt arbetsprogram för 2023 angav kommissionen att den avsåg att lägga fram förslag till ny djurskyddslagstiftning under tredje kvartalet 2023. Kommissionen har dock inte presenterat något förslag och utskottet konstaterar att det inte heller finns några planerade åtgärder redovisade i arbetsprogrammet för 2024.

¹ Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt regionkommittén – Från jord till bord-strategin för ett rättvisare, hälsosammare och miljövänligare livsmedelssystem (COM(2020) 381).

Utskottet har tidigare redovisat sin syn på behovet av en översyn av djurskyddslagstiftningen inom EU. I betänkandet 2022/23: MJU9 betonande utskottet betydelsen av en genomgripande översyn som kan resultera i ett regelverk som innebär en verklig förbättring av djurvälståndet i EU. Utskottet vidhåller sina tidigare ståndpunkter. Det är angeläget att få en lagstiftning på plats som både säkerställer en högre djurskyddsnivå och möjliggör en rättvis konkurrens inom livsmedelssektorn. Kommissionen behöver därför fullfölja vad den har åtagit sig i detta avseende.

Livsmedel

Generella bestämmelser om information och märkning som gäller alla livsmedel finns på EU-nivå huvudsakligen i EU:s livsmedelsinformationsförordning². Dessa regler kompletteras av bestämmelser om information om ursprungsland i andra regelverk. För livsmedel som inte är färdigförpackade, såsom livsmedel som serveras på restauranger eller i storhushåll finns det i dag inga krav på obligatorisk ursprungsangivelse. I Från jord till bord-strategin aviserade kommissionen att den avsåg att se över möjligheten att utöka bestämmelserna om obligatorisk ursprungsmärkning. Förslaget till revidering av livsmedelsinformationsförordningen skulle enligt tidplanen för åtgärder inom strategin ha lagts fram under fjärde kvartalet 2022. Kommissionen har dock ännu inte presenterat något förslag till revidering av livsmedelsinformationsförordningen. Kommissionen redovisar inte heller några planerade åtgärder i arbetsprogrammet för 2024.

Utskottet vill framhålla vikten av att information om livsmedel och måltider utformas på ett sådant sätt att konsumenter ges goda möjligheter att göra medvetna val. Det är således angeläget att kommissionen tar initiativ till en revidering av regelverket om ursprungsmärkning så att bestämmelser om ursprungsmärkning av kött som serveras på restauranger och i storhushåll kan inkluderas i en reviderad lagstiftning.

Kemikalier

Målet för Sveriges kemikaliarbete är att uppnå en giftfri och hållbar miljö där ämnen i miljön som har skapats i eller utvunnits av samhället inte ska hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden. I arbetet för att nå detta mål är ett effektivt och ändamålsenligt EU-gemensamt regelverk av avgörande betydelse. I oktober 2020 antogs en kemikaliestrategi för de kommande årens EU-gemensamma kemikaliepolitik³. I strategin anför kommissionen att åtgärder krävs för att ytterligare reglera kemikaliers kombinationseffekter och att den bl.a. avser att bedöma hur man i Reachförordningen⁴ bäst inför bedömningsfaktorer för kemikalieblandningar i säkerhetsbedömningen av

² Förordning (EU) nr 1169/2011 om tillhandahållande av livsmedelsinformation till konsumenterna.

³ Kemikaliestrategi för hållbarhet – På väg mot en giftfri miljö (COM(2020) 667).

⁴ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1907/2006 av den 18 december 2006 om registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier (Reach).

ämnen. Vidare anføres att kommissionen avser att införa eller förstärka bestämmelser för att ta hänsyn till kombinationseffekter i annan relevant lagstiftning.

Utskottet har tidigare i utlåtandet 2020/21: MJU12 granskat kommissionens meddelande om en kemikaliestrategi för hållbarhet. I utlåtandet betonade utskottet att EU:s kemikalielagstiftning i mycket högre grad behöver ta hänsyn till riskerna med kombinationseffekter. Utskottet konstaterade att kommissionens arbete med kombinationseffekter under de senaste åren gått långsamt trots att den akademiska forskningen tydligt visar att effekten av kemiska blandningar måste beaktas och integreras mer allmänt i riskbedömningarna. Utskottet såg därför mycket positivt på att kommissionen i kemikaliestrategin åtog sig att bedöma hur man i Reachförordningen bäst inför en eller flera bedömningsfaktorer för blandningar i kemikaliesäkerhetsbedömningar av ämnen. Utskottet såg också mycket positivt på att kommissionen i strategin åtog sig att införa eller förstärka bestämmelser för att ta hänsyn till kombinationseffekter i annan relevant lagstiftning, t.ex. lagstiftning om leksaker, tvätt- och rengöringsmedel och kosmetika. I utlåtandet förutsatte utskottet att kommissionen skyndsamt skulle ta fram konkreta detaljerade förslag. Utskottet förutsatte att åtgärderna skulle vara tillräckliga för att uppnå de ambitioner och målsättningar som fördes fram i kemikaliestrategin.

Något förslag till revidering av regelverket för att hantera kombinationseffekterna har dock inte presenterats. Kommissionen redovisar inte heller några sådana planerade åtgärder i arbetsprogrammet för 2024. Utskottet anser att en säker användning av kemikalier är av yttersta vikt och att det är grundläggande att regleringen av kemikalier utgår från försiktighetsprincipen och bygger på gedigna vetenskapliga fakta. Som ett led i detta är det viktigt med ett tydligt regelverk för kemikaliers kombinationseffekter. Det är således av stor betydelse att kommissionen nu agerar och fullföljer sina aviserade initiativ i enlighet med kemikaliestrategin.

Stockholm den 16 november 2023

På miljö- och jordbruksutskottets vägnar

Emma Nohrén

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Emma Nohrén (MP), Kjell-Arne Ottosson (KD), Martin Kinnunen (SD), Anna-Caren Säterberg (S), John Widegren (M), Joakim Järrebring (S), Staffan Eklöf (SD), Malin Larsson (S), Helena Storckenfeldt (M), Tomas Kronståhl (S), Mattias Eriksson Falk (SD), Kajsa Fredholm (V), Elin Nilsson (L), Runar Filper (SD), Johanna Hornberger (M), Sofia Skönnbrink (S) och Daniel Bäckström (C).